

آشنایی با قانون مجازات

جرایم نیروهای مسلح

قسمت سوم

از: محمد موحد

جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح:

مقدمه:

موضوع امنیت داخلی و خارجی، در نزد هر نظام و حکومتی صرف نظر از ایدئولوژی و جهان بینی و سیستمی که آن نظام بر آن استوار است، از اهمیت و اعتبار ویژه‌ای برخوردار است. زیرا به اصل بقا و ماندگاری آن نظام مربوط می‌شود. اگر حکومتی نتواند امنیت داخلی و خارجی خود را حفظ کند، موضع آن حکومت در نزد سایر حکومتها تضعیف شده، طبیعتاً نمی‌تواند بصورت مستقل روی پای خود ایستاده و اظهار وجود کند. نتیجتاً این تضعیف موضع در برخورد های دیگر ممالک با آن کشور تأثیر بسزایی داشته و باعث می‌شود به آن کشور بادیه تحقیر بنگرند؛ کشور موقعیت جهانی خود را از دست داده و به کشوری ضعیف و منزوی بدل گردیده و حتی اگر دارای موقعیت مناسبی از نظر جغرافیایی و استراتژیکی هم باشد، بدون تردید مورد طمع جهانخواران و استعمار و استعمار قرار خواهد گرفت. لذا همه کشورهای کوچک و بزرگ جهان با هر نوع حکومتی، در حفظ امنیت داخلی و خارجی وجه مشترکی داشته و با هم جرمین علیه امنیت داخلی و خارجی خود برخورد شدیدی می‌نمایند. بنابراین می‌توان گفت جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی عبارت است از جرائمی که به اساس استقلال و امنیت یک کشور لطمه وارد آورده و باعث می‌شود که حکومت موضعی ضعیف و متزلزل نزد ممالک دیگر و مردم کشورش داشته باشد.

مصادیق جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی:

معمولاً جرائمی از قبیل براندازی، خرابکاری، جاسوسی، راهزنی سرقتهای مسلحانه و ترور از مصادیق جرم علیه امنیت داخلی و خارجی شمرده می‌شود. در قوانین جزایی اسلام که متخذ از آیات کریمه قرآن مجید و احادیث شریف معصومین (ع) است، جرائم علیه امنیت تحت عنوان محاربه و افساد فی الارض مطرح میگردد و برای آن مجازاتی سخت در نظر گرفته شده است. کما اینکه قرآن کریم در آیه ۳۳ سوره مبارکه مائده می‌فرماید:

«فما جزاء الذین یحاربون الله ورسوله ویسعون فی الارض فساداً ان یقتلوا او یصلبوا او تقطع ایدیمهم وازجلهم من خلاف او ینفوا من الارض ذلک لهم خزی فی الدنیا و لهم فی الآخرة عذاب عظیم.»
همانا کیفر آنانکه با خدا و رسول او بجنگ برخیزند و در زمین به فساد کوشند، جز این نباشد که آنها را بقتل رسانند یا به دارکشند و یادست و پایشان را بخلاف بگردند (یعنی دست راست را با پای چپ و یا بالعکس) و یا بانفی بلد و تبعید از سرزمین صالحان دور کنند. این ذلت و خواری و عذاب دنیوی آنهاست و اما در آخرت باز (در دوزخ) به عذابی بزرگ

معدب خواهند بود.^(۱)

همانگونه که از نص صریح آیه کریمه برمی آید مجازات محاربین چهار دسته است که در ماده ۱۹۰ قانون مجازات اسلامی نیز به همین نحو مندرج می‌باشد:

الف: قتل

ب: آویختن به دار

ج: اول قطع دست راست و سپس پای چپ.

د: نفی بلد.

همچنین در ماده ۱۹۱ قانون مجازات اسلامی آمده است: «انتخاب هر یک از این امور چهارگانه به اختیار قاضی است.»
تعریف محاربه در ماده ۱۸۳ قانون

مجازات اسلامی که متخذ از روایات معصومین (ع) و فتاوی معتبر فقهای عظام شیعه می باشد، چنین آمده است: «هرکس که برای ایجاد رعب و هراس و سلب آزادی و امنیت مردم دست به اسلحه ببرد و محارب و مفسد فی الارض می باشد.» بعنوان مثال حضرت امام خمینی (ره) در ج دوم کتاب نفیس تحریرالوسیله در مبحث مربوطه به محاربه، در تعریف این جرم میفرماید: «المحارب هو كل من جرد سلاح او جهزه لاختافه الناس و اراده الافساد فی الارض» ما بنانداریم که بحث پیرامون جرم محاربه و تعاریف لغوی و اصطلاحی و نظریات مختلف علماء و فقهای شیعه را در اینجا مطرح نمائیم که این خود مقوله ای مستقل است و صرفاً به مناسبت ارتباط موضوع اشاره به آن لازم دیده شد، حال به بحث پیرامون جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی در قانون مجازات اسلامی میپردازیم.

الف - براندازی

تعریف: براندازی در لغت به معنای برانداختن، سرنگون کردن، اضمحلال است و اصطلاحاً نیز به هر اقدامی که به قصد سرنگونی و از بین بردن نظام حاکم صورت گیرد اطلاق میگردد.

در ماده ۸ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح آمده است « هر نظامی که بمنظور براندازی نظام جمهوری اسلامی، جمعیتی تشکیل دهد و یا اداره نماید یا در چنین جمعیتی شرکت یا معاونت مؤثر داشته باشد، محارب محسوب میشود.»

بدیهی است که هرکس در طرح براندازی نظام شرکت یا معاونت داشته باشد محارب بوده و قابل مجازات است لکن در ماده ۸ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح بحث پیرامون مجازات نظامیانی است که در این گونه جرائم شرکت و معاونت نمایند، بنابراین شرکت یا معاونت در جرم محاربه اختصاص به

نظامیان ندارد، لذا در ماده ۱۸۷ قانون مجازات اسلامی آمده:

« هر فرد یا گروه که طرح براندازی حکومت اسلامی را بریزد و برای این منظور اسلحه و مواد منفجره تهیه کند و نیز کسانی که با آگاهی و اختیار امکانات مالی مؤثر و یا وسائل و اسباب کار و سلاح، ذرا اختیار آنها بگذارند؛ محارب و مفسد فی الارض میباشند.»

پس روشن است که هرکسی اعم از نظامی یا غیر نظامی امکان ارتکاب جرم محاربه را ممکن است بدست آورد و قانونگذار در مجازات هیچیک تفاوتی قائل نشده، البته ممکن است مراجع قضائی متعددی به جرم مجرمین رسیدگی نمایند؛ باین معنی که اگر مجرمین غیر نظامی باشند در محاکم انقلاب اسلامی محاکمه شوند و اگر از نظامیان باشند و یا نظامیان سردستگی و هدایت آن گروه و جمعیت را برعهده داشته باشند، محاکمه توسط محاکم نظامی صورت گیرد.

منظور از تشکیل دهنده، اداره کننده، شرکت یا معاونت چیست؟

۱- تشکیل دهنده: تشکیل دهنده گروه یا جمعیت، کسی است که انتخاب و گزینش افراد و اجد شرایط و تعیین وظایف و مسئولیت برای هر یک از آنها و ایجاد شکل را برعهده دارد.

۲- اداره کننده: اداره کننده کسی است که کار هدایت، رهبری و مدیریت بر اعضا

هر نظامی که بمنظور براندازی نظام جمهوری اسلامی جمعیتی تشکیل دهد و یا اداره نماید، یا در چنین جمعیتی شرکت یا معاونت مؤثر داشته باشد، محارب محسوب میشود.

و نظارت بر انجام کارهای آنها را برعهده دارد، ممکن است تشکیل دهنده خود اداره کننده نیز باشد، همچنین ممکن است گروه یا جمعیت را فرد یا افرادی تشکیل دهند، ولی اداره برعهده فرد یا افراد دیگر باشد.

۳- شرکت در جرم: عبارت از مداخله در یک عمل مجرمانه است به شکلی که بتوان عمل مجرمانه را مستند به عمل او

و سایر شرکاء دانست، خواه اثر کار هر یک با دیگری مساوی باشد خواه نباشد، و خواه عمل هر یک به تنهایی برای انجام کار مجرمانه کافی باشد، خواه نباشد. (۲)

۴- معاونت: معاونت عبارتست از اقداماتی از قبیل تحریک، ترغیب، تهدید و تطمیع فردی به ارتکاب جرم و یا تسهیل وقوع جرم و یا تهیه امکانات برای وقوع جرم. (۳)

بنابراین اگر فردی از نظامیان، جمعیت یا گروهی را برای براندازی تشکیل دهد یا آن جمعیت را اداره کند و یا به عنوان عضوی از گروه و جمعیت مورد نظر در تحقق اهداف آنها مشارکت نماید و یا وقوع جرم را تسهیل نماید، محارب محسوب شده و به مجازات محاربه محکوم خواهد شد.

همانگونه که قبلاً گفته شد اگر سردستگی و هدایت جمعیت مذکور برعهده فردی نظامی باشد صرف نظر از اینکه سایر اعضاء نظامی یا غیر نظامی باشند، محاکم نظامی صلاحیت رسیدگی به جرم مزبور را دارا میباشند. لذا در تبصره ۱ ماده ۸ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح نیز این موضوع پیش بینی شده است.

تبصره ۱- « در صورتیکه اداره کننده و تشکیل دهنده جمعیت یا اکثر اعضاء از پرسنل نیروهای مسلح باشند، به جرائم همه اعضاء در محاکم نظامی رسیدگی خواهد شد. »

همچنین در تبصره ۲ ذیل ماده ۸ منظور از جمعیت راروشن کرده و این تصور را که برای تشکیل یک جمعیت عده زیادی از افراد لازم است رامنتفی ساخته و اجتماع حداقل سه نفر را کافی دانسته است. متن تبصره بدین شرح است:

تبصره ۲- « منظور از جمعیت مذکور در این ماده همکاری سه نفر یا بیشتر است. »

ماده ۹- « هر نظامی که بنحوی از انحاء برای جدا کردن قسمتی از قلمرو حاکمیت جمهوری اسلامی ایران یا برای لطمه وارد کردن به تمامیت یا استقلال کشور ایران اقدام نماید، محارب محسوب میشود. »

این ماده ناظر به وضعیت نظامیانی است که اصولاً "مسئولیت حفظ و حراست بخشی از قلمرو کشور بر عهده آنهاست و در اثر تبتانی بادشمن و یا عدم بکارگیری امکانات و استعداد های موجود باعث شوند تا آن بخش از قلمرو تحت حفاظت آنها بدست دشمن بیفتد. آنچه از محتوای ماده بدست می آید آنست که عنصر عمد و سوء نیت لازمه ارتکاب جرم مزبور است و اگر عمد و سوء نیت وجود نداشته باشد، طبعاً مشمول این ماده نیست؛ لکن باستناد مواد دیگر قانون قابل مجازات است. در قسمت اخیر ماده ۹ به نکته مهمی اشاره شده و آن لطمه وارد آوردن به تمامیت یا استقلال کشور است؛ یعنی اینکه ممکن است کار انجام شده ظاهراً باعث نشود تا بخشی از قلمرو حاکمیت نظام جدا شده و بدست دشمن بیفتد و عملاً " نیز دشمن حضور فیزیکی در آن محل نداشته باشد اما بنحوی زمینه حضور سیاسی دشمن در کشور و تحت استعمار در آوردن کشور فراهم شود، بطوری که دیگر نتواند استقلال خود را حفظ نماید و یا اینکه زمینه ایجاد طمع دشمن نسبت به تمامیت ارضی کشور فراهم شود. در هر صورت هر اقدامی که باعث خدشه دار شدن تمامیت ارضی و استقلال کشور شود اگر از روی سوء نیت

و عمد صورت گرفته باشد، محاربه محسوب است.

ماده ۱۰- چنانچه هریک از اشخاص مذکور در مواد ۸ و ۹ قبل از کشف توطئه و دستگیری توبه نموده و خود را به مأموران معرفی کند و اطلاعات خود را در اختیار بگذارد و بنحوی که توبه وی نزد قاضی محرز شود

در صورتی که اداره کننده و تشکیل دهنده جمعیت یا اکثر اعضاء از پرسنل نیروهای مسلح باشند، به جرائم همه اعضاء در محاکم نظامی رسیدگی خواهد شد.

حد محاربه از او ساقط میگردد. این ماده در حقیقت ترجمه آیه شریفه قرآن است که می فرماید:

«الذین تابوا من قبل ان تقدروا علیهم فاعلموا ان الله غفورٌ رحیم» (۴)

«مگر آنانکه توبه کردند، پیش از آنکه برایشان دست یابید، پس بدانید که خداوند آمرزنده مهربان است.» که در حقیقت راه را برای بازگشت و توبه محارب باز گذاشته و دریچه رحمت را بر او گشوده است تا اگر پس از ارتکاب عمل مجرمانه، از کرده خویش نادم گردیده و تصمیم به برگشت گرفت از مجازات محاربه بیماناک نباشد و پل های پشت سر را خراب شده نبیند، لذا شارع مقدس و به تبع او قانونگذار در اینجا فرصت دیگری به مجرم داده اند که خود را از منجلاب گناه و تباهی نجات دهد لکن مشروط بر اینکه هنوز توطئه کشف نشده باشد، و در جنگال عدالت گرفتار نیامده باشد، در این صورت می تواند خود را به مأمورین معرفی کند و اطلاعات خود را در اختیار مأمورین قرار دهد تا سایر مجرمین را شناسائی نموده، دستگیر نمایند.

نکته ظریفی که در این ماده به چشم میخورد، آنست که صرف ادعای مجرم بر اینکه توبه کرده قابل قبول نیست و بایستی ندامت و توبه او در نزد قاضی احراز و ثابت شود البته طبیعی است که قاضی با استفاده از ابزارها و امکاناتی که دارد، می تواند به این مهم دست یابد. البته این مطلب که مجرم خود را به مأمورین معرفی نموده و اطلاعات خود را در اختیار میگذارد و باعث از هم پاشیده شدن باند مجرمین میگردد، خود گواهی بر صدق ادعای توبه از سوی مجرم می باشد.

مصادیق دیگر براندازی:

ماده ۱۱- قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصادیق دیگری از اقداماتی را که نظامیان ممکن است بعنوان براندازی مرتکب شوند، بر شمرده و تأکید نموده، چنانچه این اقدامات با قصد براندازی صورت گیرد و فاعل آن به تأثیر آن در براندازی، علم داشته باشد در حکم محاربه میباشد و الا آنرا از جرائم تعزیری قلمداد نموده و برای آن مجازات حبس پیش بینی نموده است.

متن «ماده ۱۱» چنین است: نظامیانی که مرتکب جرائم زیر شوند در صورتی که ارتکاب جرم آنان بمنظور براندازی نظام و همکاری بادشمن باشد، با علم به تأثیر آن در براندازی در حکم محاربند و در غیر این صورت به ۵ تا ۱۵ سال حبس تعزیری محکوم میشوند.

۱- هر نظامی که افراد تحت فرماندهی خود یا پایگاه یا محلی که حفاظت آن بعهده او سپرده شده است یا تأسیسات و تجهیزات و سازو برگ نظامی یا نقشه ها و اسناد و اسرار نظامی و نظایر آنها را به دشمن تسلیم یا افشاء نماید.

۲- هر نظامی که برای انجام مقاصد دشمن یا او تبتانی کند.

۳- هر نظامی که با سوء نیت و عمد تأسیسات، ساختمانها، استحکامات

**جرایم علیه امنیت داخلی
و خارجی عبارتست از
جرایمی که به اساس استقلال
و امنیت یک کشور لطمه وارد
آورد.**

اگرچه معلوم نیست چگونه میشود تصور کرد که تانی بادشمن، تسلیم اسناد و مدارک و تأسیسات و تجهیزات به دشمن، تخریب تأسیسات، ساختمانها، تجهیزات و ملزومات نظامی از قبیل سلاح و مهمات و کشتی و هواپیما و یا تحریک و اجبار نیروها به فرار یا تسلیم شدن به دشمن و یا اقدام مسلحانه علیه جمهوری اسلامی و یا کمک به گروهها و دستجات محارب و مفسد و اغوا و تشویق افراد به الحاق به محاربین و مفسدین بدون قصد براندازی و همکاری بادشمن باشد؟! که این مطلب بنظر محال و غیرممکن می آید.

به هر حال قانونگذار ملاحظه احتمالات بسیار ضعیف را هم نموده است. علی ایحال در شماره آینده انشاء اله ضمن تکمیل این مبحث به بحث پیرامون سایر مصادیق جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح خواهیم پرداخت. والسلام

شده جلوگیری می شد. بعنوان مثال افشاء اسرار نظامی نزد دشمن و یا تسلیم نقشه ها و اسناد طبقه بندی شده به دشمن خود عنوان خاص دارد و عبارت است از جاسوسی که در ماده ۱۲ قانون مجازات جرائم ن. م به تفصیل آمده است و یا آتش زدن و تخریب تأسیسات، ساختمانها، استحکامات نظامی، کشتی، هواپیما، انبارها، راهها، وسایل ارتباطی و مخابراتی، مراکز محتوی اسناد، دفاتر یا اسناد طبقه بندی شده ملزومات جنگی، اسلحه و مهمات و از این قبیل که شامل خرابکاری است که خود عنوانی خاص از جرائم علیه امنیت است و همچنین بند ۴ ماده ۱۱ که اجبار یا تحریک به فرار یا تسلیم یا عصیان نیروهای مسلح در مقابل دشمن را مطرح کرده، بهتر بود تحت عنوان جرائم برخلاف تکالیف نظامی که مصادیق آن مشابهت زیادی باینند ۴ ماده ۱۱ دارد مطرح می گردید.

علی ایحال نکته قابل تذکر این است که به تجویز ماده ۱۱ چنانچه فاعل و مرتکب این اعمال، عالماً و عامداً مرتکب اعمال مذکور شود و به تأثیر عملش در براندازی، علم داشته باشد، بعنوان محارب محکوم میشود؛ والا به حبس تعزیری از ۵ تا ۱۵ سال محکوم خواهد شد.

پاورقی:

- ۱- ترجمه مرحوم مهدی الهی قمشه ای
- ۲- مستنبط از ماده ۴۲ قانون مجازات اسلامی.
- ۳- مستنبط از ماده ۴۳ قانون مجازات اسلامی.
- ۴- آیه ۲۴ سوره مبارکه مائده ترجمه مرحوم مهدی الهی قمشه ای.

نظامی، کشتی یا هواپیما یا امثال آنها یا انبارها، راهها، وسایل ارتباطی و مخابراتی یا مراکز محتوی اسناد و دفاتر یا اسناد طبقه بندی شده مورد استفاده نیروهای مسلح یا وسایل دفاعیه یا تمام یا قسمتی از ملزومات جنگی، اسلحه ها و مهمات را آتش بزند یا تخریب کند یا اودار به انجام آن نماید.

۴- هر نظامی که در مقابل دشمن داخلی یا خارجی، نظامیان یا اشخاصی را که بنحوی در خدمت نیروهای مسلح هستند اجبار یا تحریک به فرار یا تسلیم یا عصیان نماید، یا به هر صورت دیگر موجبات اجبار یا تحریک دیگران را فراهم سازد.

۵- هر نظامی که علیه جمهوری اسلامی، اقدام مسلحانه نماید.

۶- هر نظامی که برای دولتی که علیه ایران در حال جنگ است، یا برای گروهها یا دستجات محارب و مفسد جمع آوری نیرو یا کمک نماید، یا سایر افراد را به الحاق به دشمنان یا محاربین و مفسدین اغوا و تشویق کند؛ یا عملاً" وسایل الحاق آنان را فراهم آورد.

بنظر میرسد موارد مندرج در ماده ۱۱ رانمی توان صرفاً اقدام بعنوان براندازی تلقی کرد چراکه بعضی عناوین اتهامی مذکور در بندهای متعدد ماده ۱۱ خود عنوان خاص اتهامی داشته و یا حداقل با عناوین اتهامی دیگر مشابهت بیشتری دارد و بهتر بود تحت همان عناوین خاص مطرح میگردد تا از خلط مباحث مطرح

**هرکس که برای ایجاد رعب
و هراس و سلب آزادی و امنیت
مردم دست به اسلحه ببرد
محارب و مفسد فی الارض
میشود.**

